

UN ÎNAINTAȘ AL MUZEOGRAFIEI ROMÂNEȘTI
DIMITRIE A. P A P A Z O G L U (1 8 1 1 — 1 8 9 2)

C. CĂZĂNIȘTEANU

S-au împlinit anul acesta 160 de ani de la nașterea locotenent-colonelului Dimitrie A. Papazoglu (1811—1892). Cunoscut în a doua jumătate a secolului trecut mai ales ca un harnic culegător și depozitar al vestigiilor trecutului, ca istoric al Bucureștilor și editor de litografii, Dimitrie Papazoglu și-a avut numele, curînd după moarte, acoperit de o uitare pe care paginile ce urmează o vor dovedi a fi nedreaptă. Militar, cu multiple și variate preocupări, Dimitrie Papazoglu a suplinît lipsa unor studii sistematice printr-o sete nestăvilită de a ști, dorință de cunoaștere care l-a călăuzit de-a lungul întregii sale activități. Pătruns de rosturile sociale ale culturii în genere și ale istoriei în special, el și-a dat seama că rodul investigațiilor sale științifice nu trebuie să rămînă închis în dizertații savante sau în cartoanele personale. „Consumatorul” explorărilor lui trebuia să fie în primul rînd poporul român, căruia i-a fost destinată cea mai mare parte a activității sale culturale și de cercetare.

* * *

Dimitrie Papazoglu, fiul lui Andrei Papazoglu, „comersant de clasa întii și boier de neam din Slatina”, s-a născut la București, în mahalaua Zlătari de lângă podul Mogoșoaiiei, la 28 martie 1811. Își începe învățătura la vîrsta de șase ani la Școala Domnească din capitala Țării Românești, școală „directată” pe atunci de eruditul profesor grec Vardalach. În 1821, din pricina evenimentelor determinate de mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu, se refugiază cu familia în Transilvania. Stăbilît la Brașov, se înscrie și frecventează cursurile școlii imperiale. Aici primește o instrucție temeinică și învață, printre altele, limbile germană, maghiară și probabil engleză. Reîntors în țară în anul 1827, Dimitrie Papazoglu caută să se inițieze în domeniul artelor plastice. Ia lecții de desen de la pictorul și profesorul francez Jacquin. Aceste lecții, pe lângă faptul că i-au cultivat gustul pentru frumos, i-au fost de mare folos mai tîrziu cînd, în calitate de „compunitor, desenator și editor”, a publicat sute de stampe cu aspecte din cele mai diverse ale istoriei poporului român.

În 1830 se înrolează ca tîncăr în noua armată a țării, reînființată în baza prevederilor Regulamentului organic. Își găseca astfel împlinire un vis mai vechi al lui Dimitrie Papazoglu, atras de timperiu de meseria armelor. „Și eram și cu parte zelos armelor — își amintea el — și toate jocurile copilăriei mele au fost militare; chiar în bejenia de atunci (din 1821 n.n.), fiind fugit la Brașov, unde îmitam toate mișcărilor ostășești... și chiar prin institutele școlare unde mă aflam, mă exersam totdeauna în arta militară”¹. Conștiincios și devotat serviciului, apreciat comandant, instructor și educator al ostașilor din subordine, Dimitrie Papazoglu va urca treptat pe scara ierarhiei militare pînă la gradul de maior. Obosit poate de peregrinările prin nenumăratele garnizoane unde a fost trimis să-și slujească țara și mai cu seamă din dorința de a se dedica studiului și valorificării trecutului românesc, în anul 1855 demisionează din cadrele active și se pensionează.

Dar trecerea la pensie a lui Dimitrie Papazoglu a marcat începutul unei fecunde și întinse activități creatoare pe tărîmurile științei și culturii. Spirit ardent, mereu însetat de cunoaștere, de lumină

¹ Vezi Mr. D. Papassoglu, *Viața maiorului D. Pappasoglu*. București, 1866.

și adevăr, nutrind o profundă și statornică iubire de patrie, el s-a așternut pe studiu, cu o pasiune și o energie rar întâlnite, stringând și punind în valoare tot ceea ce a socotit că poate contribui la fundamentarea istorică a drepturilor imprescriptibile ale poporului nostru. Acum când încercăm să rezumăm și să stabilim repere în cele cite a făptuit Dimitrie Papazoglu, ne dăm seama că avem de a face cu o operă autentică, bogată în sensuri, ce se cere restituită, măcar în parte, patrimoniului culturii românești. Muzeograf, arheolog, istoric al armatei și al orașului București prin excelență, editor, cartograf și folclorist, pentru a înșirui aici doar principalele-i preocupări, el s-a avîntat entuziast în fiecare dintre aceste domenii atît pentru trezirea conștiinței contemporanilor, cit și pentru dezvoltarea unor ramuri ale științei sau culturii, aflate la noi abia la primii pași.

Unul din domeniile în care, foarte de tînăr de altminteri, a depus statornice strădanii și în care avea să dobindească și unele reușite certe a fost cel muzeistic. Mobilul care-l stimulase către o asemenea îndeletnicire îl mărturisește însuși Papazoglu: „*Sentimentul iubirii de progresul națiunii mele*” și pentru a înfățișa „*compatrioților mei niște dovezi solide, care se adauga pe lîngă cele mai multe ce au românii de noblețea originii lor...*”². Netăgăduit, realizarea muzeografică cea mai notabilă a constituit-o organizarea în casa personală din Calea Văcărești a muzeului ce-i purta numele. El cuprindea cîteva mii, dacă nu chiar mai mult, de exponate, strînse pe diverse căi — de la săpăturile inițiate și susținute de către Papazoglu sau subvenționate de către oficialitatea vremii, pînă la donațiile făcute de diverși colecționari autohtoni, ca banul Mihalache Ghica sau generalul Nicolae Mavros, sau chiar de către străini. Muzeul avea un caracter mixt. Alături de materiale arheologice sau relicve istorice sălășluiau obiecte de artă, locale sau de aiurea, piese etnografice, manuscrise, cărți etc. Din aceste „*multe obiecte de cea mai mare raritate*”, componente ale colecției, proprietarul ei remarca a fi cele mai reprezentative acele „*tablouri în ulei, halcografii și litografii, obiecte de manufacturi rare, sculpturi și țesături din țara noastră mai cu osebiră, o cădățime mare de antichități... precum și numismatică și sculptură, bijuterii, arme, case, bibliotecă și manuscrise*”³. Dar nu lipseau nici dovezile geologice sau paleontologice considerate de interes. Deschis publicului după 1860, muzeul va ființa pînă după moartea făuritorului său, cînd va fi vîndut de către urmași Ministerului Instrucțiunii Publice. Colecțiile împărțite diverselor unități muzeale se vor pierde apoi în cea mai mare parte.

Prin varietatea materialului adunat, muzeul reușește să atragă atenția bucureștenilor care îi calcă tot mai des pragul. Pe aici au trecut consemnîndu-și impresiile, din cele mai favorabile, Cezar Bolliac, I. G. Valentineanu, J. A. Vaillant, Gr. Tocilescu și mulți alții.

Muzeul va fi stîrnit și interesul unor specialiști din străinătate. Cea dintîi vizită consemnată este aceea a arheologilor francezi Gustave Boissière și Ambroise Baudry, sosiți în România în toamna anului 1865, în vederea îndeplinirii unei „*misuni arheologice*” ce le fusese încredințată de către guvernul francez. La recomandăția lui Baligot de Beyne, secretarul domnitorului Cuza, și a lui Ulysse de Marsillac, cei doi specialiști, membri ai Comitetului arheologic din Franța, au fost oaspeții muzeului lui Dimitrie Papazoglu în zilele de 9 și 10 octombrie 1865. Vizita a prilejuit pe lîngă un schimb de opinii și impresii, posibilitatea oferirii delegaților francezi a cîtorva „*obiecte de antichități*” și a unei cronologii a țării noastre, pentru ca Napoleon al III-lea să poată „*lua o idee despre starea istorică a României*”⁴.

La 12 septembrie 1873 muzeul primește vizita profesorilor dr. Otto Hirschfet și dr. Otto Bendorf, de la Universitatea din Praga. Mulțumiți de cele văzute, cei doi au copiat „*mai multe piese de interes istoric*”. Vor lua însă cu ei și va ajunge ulterior în colecția Cabinetului de antichități și numismatică din Viena unul din cele mai valoroase unicate arheologice ale muzeului: „*o mască femeiască de bronz, de cel mai nobil stil antic*”⁵. Fără a avea certitudini, înclinăm să credem că s-ar putea ca muzeul lui Papazoglu să fi fost vizitat în anul 1877 și de către președintele Societății arheologice din Moscova, al cărei membru fusese ales Papazoglu încă din 1870.

Obiecte din acest muzeu au onorat standul românesc la cea de a doua expoziție mondială de la Paris, din 1867.

Vizitarea colecției de către diverse personalități științifice din țară și de peste hotare, prezența muzeului cu anumite obiecte în cadrul unor expoziții internaționale, erau dovada incontestabilă a valorii materialelor adunate și implicit a aptitudinilor celui care le colecționase. Atît prietenii, cit și adversarii au trebuit să se închine înaintea evidenței. Alexandru Odobescu — cu care D. Papazoglu nu a fost tocmai în relații amicale — declara că în Muzeul de pe Calea Văcărești se găsesc obiecte ce prezintă un interes extrem. Cezar Bolliac socotea la rîndu-i că această colecție deținea o „*mulțime de lucruri... demne de a figura în orice muzeu*”. Fostul pașoptist își manifesta totodată nedumerirea că guvernul nu întreprinsese nimic ca „*să așeze în muzeul nostru atît de șubred (Muzeul național, n.n.) toate aceste comori arheologice*”⁶. J. A. Vaillant considera că Muzeul Papazoglu era „*fără îndoială colecțiunea*

² „Concordea”, an I, nr. 28 din 15 mai 1857.

³ Mr. D. Pappasoglu, *Muzeul D. Pappasoglu*, București, 1864.

⁴ „Gazeta cărților”, an VIII, nr. 5—6, din septembrie 1838, p. 1.

⁵ Al. I. Odobescu, *Istoria arheologiei*, Edit. Științifică, București, 1961, p. 263.

⁶ Mr. D. Pappasoglu, *Excursiune arheologică săvîrșită în România*, București, 1864.

cea mai bogată din București”⁷, un muzeu cu mult mai „avut”⁸ — după I. G. Valentineanu — decît acela al statului (Muzeul național, n.n.).

Dar muzeograful Papazoglu nu și-a limitat preocupările doar la rezolvarea problemelor pe care le ridică colecția sa personală. A fost un susținător fervent al oricărei inițiative pe acest tărîm. Nu surprinde că a acordat un substanțial ajutor acțiunii de organizare și dotare a Muzeului național, a Muzeului artileriei de la Arsenalul armatei — viitorul Muzeu militar național —, a unor unități provinciale, ca în cazul muzeului din județul Mehedinți. În semn de recunoștință pentru aportul său „întru ceea ce se atinge de înăvuierea acestui muzeu”⁹, Societatea de istorie și arheologie din districtul Mehedinți l-a ales membru de onoare.

Subscriind cu toată fermitatea pentru existența unei galerii pe măsura talentelor acestui popor, Papazoglu a subliniat deseori nevoia creării unor muzee capabile să asigure păstrarea nenumăratelor valori amenințate cu dispariția sau degradarea iremediabilă. El opina — printre altele — pentru crearea unor muzee orășenești, sătești și pe lângă lăcașele de cult, pentru depozitarea și întreținerea pieselor muzeistice de real interes și rarităților bibliofile ce le posedau.

Paralel cu preocupările muzeografice, activitatea istoriografică a însemnat o altă coordonată majoră căreia D. Papazoglu i s-a dedicat cu rezultate remarcabile. În deplină consonanță cu spiritul vremii, el era convins că istoria națională are o puternică înrîurire educativă. Prin reactualizarea valorilor trecutului se putea inocula un plus de vitalitate și dinamism prezentului.

Nu întâmplător din opera sa istoriografică se detașează o primă grupă de lucrări care evocă eroismul strămoșilor sau reînvie figurile devenite legendare ale unor mari comandanți de oști. În această

⁷ Ibidem

⁸ „Muzeul D. Pappasoglu”, București, 1864, p. 92.

⁹ Biblioteca Acad. R.S.R., Arhiva D. Papazoglu, III, Varia 172.

categorii se înscriu: *Catihismul militarului român sau culegere de toate războaiele românilor de la anul 1290. Cum și faptele brave petrecute cu începere de la 1830*, București, 1870; *Ștefan cel Mare. Viața și faptele lui*, București, 1876; *Vitejiile lui Mihai Vodă Viteazul cum și armata României. Luptele, căpeteniile și craniul lui Mihai de la Monastirea Dealului*, București, 1868.

Un al doilea grup de lucrări elaborate și tipărite de lt. col. Dimitrie Papazoglu sînt cele cu caracter memorialistic militar. În cei 25 de ani petrecuți în armată, Papazoglu a văzut multe și a trăit multe. A cunoscut și comandanți și ostași destoinici, gata să se sacrifice pentru idealurile de progres ale țării, dar și oameni cu mentalități și atitudini retrograde; s-a lovit de numeroase greutăți, dar s-a și bucurat atunci cînd speranțele sale au triumfat. Cîte ceva din toate acestea a fost absorbit în substanța lucrărilor sale de factură memorialistică militară și cu vremea ele au căpătat o neprețuită valoare documentar-informativă. În rîndul acestora se înscriu lucrările: *Organizația strejuirii pe frontiera Dunării din anii 1837—1838*, București, 1879; *Catihismul soldatului român sau adevărata descriere avitejiei luptei a românilor din Dealul Spirei cu oștirea otomană la anul 1848, septembrie 13*, București, 1862, reeditată în anul 1866 sub titlul: *Viteaza luptă a oastei române cu coloana de invaziune otomană în Dealul Spirii*; *Cronica Regimentului de infanterie nr. II al oastei române*, București, 1866.

El este și autorul unor propuneri pentru sporirea forțelor armate ale țării și întărirea puterii lor combative. Unul din aceste proiecte intitulat *Înmulțirea și organizația oștirii românești fără mari cheltuieli*, apărea în anul 1870.

O realizare cu totul remarcabilă, am putea spune de excepție, este *Istoria fondării orașului București*, publicată în anul 1891. Ionescu-Gion, unul din prestigioșii istorici ai capitalei, spunea despre Papazoglu — referindu-se la volumul amintit — că: „a făcut pentru istoria Bucureștilor mai mult decît mulți faimoși scriitori bucureșteni”¹⁰. La fel, Nicolae Iorga recunoștea că la întocmirea *Istoriei Bucureștilor*, editată în 1939 s-a folosit pentru prezentarea vieții bucureștene înainte de 1830 de „bogatele știri date de un fiu al orașului crescut la hanul părintesc în față cu biserica Grecilor”.¹¹ Dr. N. Vătămanu, în singurul studiu substanțial de pînă acum asupra vieții și operei lui D. Papazoglu, nota la rîndu-i: *Între toate însă Istoria fondării orașului București va rămîne de-a pururi o carte clasică, o carte de enunțuri bogate, prețioase și pitorești. Cît va mai fi orașul acesta și cît va stărîni în inimile locuitorilor săi dorul de a ști ce a fost odată, numele și cartea lui Papazoglu vor trăi*”¹².

De fapt, istoriei capitalei Papazoglu îi consacră trei lucrări speciale. Cea dintîi vede lumina tiparului în 1870, sub titlul *Istoria începutului orașului București, astăzi capitala României*. După un an apărea, tot la București, a doua lucrare închinată marelui oraș, un ghid intitulat *Călauza sau conducătorul Bucureștiului, istoric și pitoresc, cu planul capitalei*. A treia și ultima este *Istoria fondării orașului București*. . . trasă în 1891 în 77 fascicule, ce se vindeau cu 10 bani bucata.

Cîmpul de investigație al lui Papazoglu nu s-a limitat însă la problemele de istoriografie militară sau bucureșteană. El s-a preocupat cu aceeași ambiție și de alte capitole sau teme ale istoriei.

De la el păstrăm prima cronologie de istorie românească: *Dacia sau cronologia Țării Românești pe 1862 de ani*. Un exemplar al cronologiei, tipărit pe mătase albastră, a fost trimis ministrului instrucțiunii din Franța, ca să-l înmîneze lui Napoleon al III-lea. Din răsfoirea acestei broșuri Napoleon urma „a recomanda statul românilor mult glorioasei și eruditei națiuni franceze”¹³. El este și autorul unui ghid pentru străini, în care își propunea să prezinte elementele geografice, istorice și economice ale itinerariului Dunării, de la intrarea în țară pînă la vărsarea în Marea Neagră.

A editat de asemenea și documente. Mai importante au rămas pînă astăzi cele privitoare la mișcarea revoluționară de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu.

Opera istoriografică a lui D. Papazoglu, trecută aici în revistă doar în laturile ei esențiale, se înfățișează ca un tot unitar în ciuda întinderii și diversității ei tematice. Ea afirmă și consacră o personalitate cu mare dragoste pentru trecutul de luptă și valorile spirituale ale poporului român. Pen-

¹⁰ Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 184.

¹¹ N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, București, 1939, p. 174.

¹² N. Vătămanu, Lt. Col. D. Papazoglu, primul istoriograf al Bucureștilor, extras din „Gazeta municipală”, nr. 575 — 578, București, 1942.

¹³ Mr. D. Pappasoglu, *Viața maiorului D. Pappasoglu*.

mărturiseste, „*...nesuferind a sta în neactivitate mi-a venit ingenioasa idee de a lucra în ramura arheologiei subiecte naționale prin publicațiuni de litografii și de scrieri istorice.*”¹⁴

Stampele sale, cuprinzând aproape 200 de subiecte, scoase în sute de mii de exemplare, pe lângă rosturile decorative sau patriotice, constituie astăzi aproape unica sursă de ilustrare a situației sociale, militare și politice de la noi din a doua jumătate a veacului trecut.

Cît privește natura subiectelor, ele i-au fost furnizate de trecutul de luptă al poporului nostru, de principalele momente în care vitejia și dăruirea românilor s-au făcut simțite. Undeva chiar autorul lor se explică. În aceste litografii, a căutat să reconstruiască *„cate subiectele fărăi mele, portretele domnilor, bătăliile lor, monumentele conținute în țară, hărtele generale și în parte districtuale, planul capitalei, precum și toate bătăliile românești ce s-au petrecut în Bulgaria în 1877—1878; asemenea și orice eveniment s-au petrecut în țara mea de la timpul renașterii ei în 1848.*”¹⁵ Un număr cu totul neglijabil înfățișează și alte aspecte, precum unele evenimente sociale, câteva momente din istoria universală, diverse teme cu caracter mistico-religios, întâmplări anecdotice etc.

Stampele lui Papazoglu au cunoscut o largă răspîndire în țară și nu de puține ori au fost trimise peste hotare. Este de remarcat că, prin amploarea și ecoul stîrnit, preocupările litografice ale lui Papazoglu au depășit cu mult îndeletnicirile similare ale confracților săi ca: Teo Guliano, Pangrati, Cezar Bollic și chiar Carol Popp de Szathmary. Ca să nu mai vorbim de mai puțin cunoscuții G. Ioanid și A. Beer.

Pe bună dreptate rolul său pe acest tărîm a fost comparat cu cel jucat de G. Asachi în Moldova. După opiniile unora, raportate la planșele cărturarului moldovean, stampele lui Papazoglu *„marchează un regres în ce privește tehnica”*. Aceiași remarcă însă că Papazoglu este *„mult superior”* lui Asachi *„prin abundența producțiunii și deci prin influența pe care a avut-o asupra mediului în care a trăit.”*¹⁶ Chiar dacă nivelul artistic al unor stampe este scăzut, chiar dacă altele conțin erori științifice ușor sesizabile, *„tablourile sale istorice — așa cum remarcă și Nicolae Iorga în 1935 — sînt nobile concepute, în general bine executate și atît de larg răspîndite”*.¹⁷

Tot atît de prolifică este activitatea dusă de Papazoglu pe tărîmul cartografiei. El este autorul a 35 de hărți și planuri. Mai importante par a fi hărțile tuturor județelor țării, editate între anii 1863—1868. În semn de recunoaștere și recompensă a muncii depuse pentru întocmirea hărților județene, domnitorul Alexandru Ioan Cuza i-a acordat dreptul *„de a purta epotelele gradului său la uniformă, pentru lucrări folositoare țării și armatei”*.¹⁸ I-au fost aduse mulțumiri pînă și de către Camera Deputaților. De altfel hărțile județene executate atunci au constituit adevărate modele *„nu numai pentru hărțile rurale ale autcrităților, dar și pentru hărțile de școli române, mai ales pentru cursul primar, pînă la începutul secolului XX”*.¹⁹ De la el ne-au rămas trei planuri ale Bucureștiului, utile și astăzi pentru orice istoric al acestui oraș, și o hartă considerată *„capodopera”* activității lui Papazoglu pe tărîm cartografic. Este vorba de *Harta munților, harla Dunării sau frontiera României*, publicată în 1859 și dedicată *„Înaltelor 7 puteri garante autonomiei românilor”*. Pentru acuratețea lucrului, pentru exactitatea și pitorescul reprezentării unor porturi, Papazoglu avea să primească o medalie de aur.

De numele lui sînt legate și calendarele anuale, scoase cu regularitate zeci de ani, care prin conținutul lor îndeplineau un rost instructiv-educativ bine definit. Ele foloseau ca instrumente pentru răspîndirea în masa populației rurale a luminii învățturii, a cultului pentru istoria patriei, a dorinței de emancipare a poporului român.

Dar Papazoglu, oricît de neverosimil ar părea pentru puterile unui singur om, a fost și un pasionat culegător de folclor. El s-a apropiat cu entuziasm de creația anonimă, de producțiile care reflectau tradițiile, obiceiurile, credințele celor care însemnau „talpa țării”. În ieșirile sale pentru întocmirea „anualelor”, precum și în excursiile arheologice, culegea tot ceea ce credea a fi interesant: poezii populare, cîntece, proverbe, zicători, povești, obiceiuri etc.

Papazoglu nu se limita însă la înregistrarea pasivă a celor culese. El căuta să pătrundă sensul, originea și semnificațiile producțiilor folclorice adunate, să le explice, convins fiind că *„multe din aceste datine se pierd pe nesimțite sau degenerază din zi în zi, fără ca o mînă binevoitoare să întreprindă culegerea și conservarea lor în vreo scriere specială”*.²⁰

¹⁴ Mr. D. Pappasoglu, *Viața maiorului D. Pappasoglu*, București, 1866, p. 5.

¹⁵ Biblioteca Acad. R.S.R., Arhiva D. Papazoglu, IV, Varia 34.

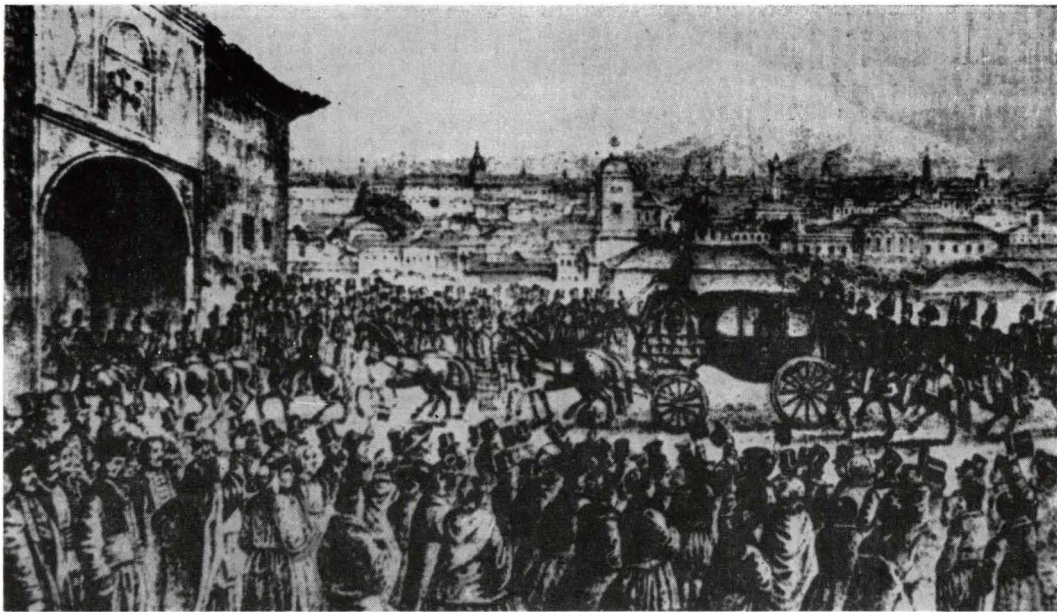
¹⁶ Gh. Petrescu, *Tablourile istorice. Istoria națională în ilustrațiuni*, în „Gazeta cărții”, an VIII, nr. 1—2, iunie 1938, p.1.

¹⁷ N. Iorga, *Memorii de militar*, în „Revista fundațiilor regale”, an. II, nr. 1, ianuarie 1935.

¹⁸ Gh. Petrescu, *Prestigioasa activitate a maiorului D. A. Pappasoglu*, în „Gazeta cărților”, an. VIII, nr. 5—6, din septembrie 1932, p. 102.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Biblioteca Acad. R. S. România, Arhiva D. Papazoglu, IV, Varia, 1—215.

SOSIREA TOMNITORULUI ALEXANIRU IOAN CUZA LA DESCHIDEREA CAMEREI LEGIUITOARE DIN FEBRUARIE
1860 (STAMPĂ REALIZATĂ DE D. PAPAZOGLU)

A fost, de asemenea, autorul a numeroase proiecte de reformare și reșezarea armatei pe noi baze, de îmbunătățire a soartei țărănimii, de amenajare a unui sistem național de căi de transport modern, de reorganizare a Muzeului național etc.

Pentru enorma cheltuială de inteligență și energie, pentru inițiativele avute, pentru aportul său incontestabil la dezvoltarea unor ramuri științifice sau activități culturale, pentru prezența sa activă în contemporaneitatea vremii sale, Papazoglu avea să fie distins cu numeroase ordine și medalii românești și străine, iar din anul 1874 avea să i se acorde gradul de locotenent-colonel în rezervă.

* * *

Fie că este vorba de arheologie, muzeografie, istoriografic sau de oricare altă direcție în care și-a desfășurat activitatea, Papazoglu a rămas incontestabil un diletant. I-a lipsit întotdeauna școala severă a criticii surselor, singura pe care se poate întemeia o solidă cercetare a societății umane. Dar dincolo de carențele de concepție și metodă, Papazoglu a adus pasiune, o dragoste pentru obiectul explorării sale, care face și astăzi perenă și valoroasă o bună parte a lucrărilor elaborate de el. În *Istoria Bucureștilor*, Nicolae Iorga mărturisește că pentru a înfățișa începuturile epocii moderne, din trecutul viitoarei capitale a României, calea cea mai potrivită i s-a părut aceea a rezumării lucrării lui Papazoglu, *Istoria fondării orașului București*: „Mi-ar fi fost greu să găsesc o altă formă”, mărturisește marele nostru istoric. Este un certificat care ar onora pe oricare cercetător al trecutului românesc.

Valorificând contribuția lui Dimitrie Papazoglu, Nicolae Iorga releva valoarea de izvor a scrierii amintite mai sus. O parcurgere a operei lui Papazoglu dovedește că observația lui Nicolae Iorga are o valabilitate generală. Într-adevăr, studiile și articolele abundă în evocări de caracter memorialistic, care constituie astăzi o sursă prețioasă, uneori unică, pentru cunoașterea perioadei de timp de după mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu.

Dar deasupra oricăror altor considerații posibile, opera lui Dimitrie Papazoglu a fost consacrată în esența ei cultivării iubirii de țară și a marilor valori ale istoriei românești.